

דף שבועי

בס"ד

פרשת ויקרא, תשפ"ב, מספר 1461

תיקון חטאים קדמונים יונה בר-מעוז

נראה שניתנת כאן גם האפשרות לתקן חטאי עבר שיצרו את המרחק. האחד – אי ציות של אדם הראשון לצו א-לוהים, והשני – התכוונות נפשית לא נכונה לקשר עם א-לוהים אצל קין. בשני המקרים התוצאה הייתה התרחקות מרצון, ובעקבותיה עונש של גירוש מלפני ה'. אדם הראשון התחבא מפני ה' וגורש מגן עדן, וקין 'התחבא' באמצעות הכחשת החטא, באמירתו: "לא ידעתי השמר אחי אֲנֹכִי" (בר' ד:ט), כאילו אין ה' רואה את מעשיו. בנוסף הוא טוען: "הן גֵרַשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵי אֶסְתֵּר" (שם:יד), אף שה' לא נקט לשון גירוש לפני כן, ובו בזמן קין מודה שהוא עצמו נסתר מפני ה'.

ההוראות המדוקדות בכל קורבן, אף זה שבא מרצון, מכפרות על אי הציות של אדם הראשון. אין כמו ההוראות הללו במצוות אחרות; כל פרט שישונה יפגום בקורבן, גם אם השינוי נעשה על ידי ה'טכנאי', הכוהן המבצע. שתי הוראות חמורות מגבילות במיוחד את רצונו של המקריב: האחת, לאחר שהתנדב להביא קורבן אין הוא יכול לשנות את דעתו:

וְאִם בָּהֵמָּה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָן לַה' כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה' יִהְיֶה קָדֹשׁ. לֹא יִחַלְפֶנּוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אוֹ רָע בְּטוֹב וְאִם הִמָּר יִמִּיר בָּהֵמָּה בָּהֵמָּה וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יִהְיֶה קָדֹשׁ (וי' כז:ט-ז).

בהגבלה הזאת בולט השימוש הכפול במילים "טוב" ו"רע", ונקבע כי אין אדם יכול להמיר את איכות הקורבן כרצונו. שהרי מה הוא "טוב" ומהו "רע" נקבע רק על ידי הא-ל, כפי שקבע את האיסור לאכול מעץ הדעת טוב ורע.

ההגבלה השנייה מונעת מהאדם לשנות את זמן אכילת חלקו בקורבן או את מיקום האכילה.

וכִּי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַה' לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּהוּ. בַּיּוֹם זִבְחֶכֶם יֹאכַל וּמִמִּחְרַת וְהַנּוֹתֵר עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּאֵשׁ יִשְׂרָף. וְאִם הָאֵלֵל יֹאכַל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּגוּל הוּא לֹא יִרְצָה. וְאִכְלֵוּ עֹוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי אֵת קָדֹשׁ ה' חָלַל וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיהָ (וי' יט:ח-ה).⁴

4 האיסור נזכר גם לפני כן בקיצור: "אם האֵלֵל יֹאכַל מִבְּשָׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחָשֵׁב לוֹ פָּגוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הַאֲכַלְתָּ מִמֶּנּוּ עֹוֹנָה תִשָּׂא" (וי' ז:ח).

כל המתעניין בתורת ישראל שואל: עובדי האלילים האמינו שחובתם או טובתם היא להאכיל את האלים כדי שיהיו מרוצים ויעזרו להם, או לפחות לא יפגעו בהם, אך מדוע א-לוהי ישראל דורש קורבנות שאין לו צורך בהם? על השאלה הנוקבת הזאת עונה פרשתנו שעמוסה בשורש ק-ר-ב. הדבר בולט במיוחד בשלושה סוגי הקורבנות שניתנים מרצון,¹ העולה, המנחה והשלמים, שמפורטים ב-50 פסוקים, ובהם שורש ק-ר-ב מופיע 47 פעמים ב-25 פסוקים. ב-6 מתוך אותם פסוקים יש 3 היקרויות בכל אחד מהם,² ובפסוק הראשון הפותח את תורת הקורבנות יש 4 היקרויות: "וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָנְכֶם" (וי' א:ב; ובפסוק הסמוך 3 היקרויות!). לעומת זאת, ב-2 הפרקים שדנים בחטאת ובאשם, המפורטים ב-61 פסוקים, יש רק 7 היקרויות של שורש ק-ר-ב ב-7 פסוקים.³

הגודש הלשוני של שורש ק-ר-ב בפסוקים על קורבנות שבאים מרצון רומז למטרתם: גישור המרחק בין הבורא לבין הנברא. השורש מבטא את כמיהת האדם לקרבת א-לוהים מחד ואת היד המקרבת של א-לוהים מאידך. אך כיוון שמדובר בהנחיות מגבוה,

* יונה בר-מעוז לימדה במחלקה לתנ"ך ובמחלקה ללימודי יסוד ביהדות. היא עובדת בכירה במפעל "מקראות גדולות הכתר", שם היא עוסקת בהתקנת פירושי המפרשים.

** המאמר מוקדש לאחי נחמיה כהן, במלאות לו שבעים שנה. ייתן ה' ויתקיים בו וברעייתו חנה "עוֹד יִגְוֹבוּן בְּשִׁיבָה דְשָׁנִים וְרַעְנָנִים יִהְיוּ" (תה' צב:טו).

1 מאותם סוגים יידרשו בני ישראל להביא גם קורבנות חובה, אך לא במקרה התורה מתחילה בהבאת קורבנות מרצון.

2 "אם עלה קָרְבָנוּ מִן הַבְּקָר זָכַר תָּמִים יִקְרִיבוּ אֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרִצְוֹנוֹ לִפְנֵי ה'" (וי' א:ג); "וְאִם מִן הָעוֹף עֹלָה קָרְבָנוּ לַה' וְהִקְרִיב מִן הַתְּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת קָרְבָנוֹ" (שם:יד); "וְנִפְשׁ כִּי תִקְרִיב קָרְבָן מִנְחָה לַה' סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָנוּ וְיִצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבָנָה" (וי' ב:א); "וְכֹל קָרְבָן מִנְחָתְךָ בְּמִלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית אֲלֵהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל קָרְבָנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח" (שם:יג); "וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים יִקְרִיבוּ אִם מִן הַבְּקָר הוּא מִקְרִיב אִם זָכַר אִם נִקְבָה תָּמִים יִקְרִיבוּ לִפְנֵי ה'" (וי' ג:א); "אִם כֶּשֶׁב הוּא מִקְרִיב אֶת קָרְבָנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי ה'" (שם:ז).

3 את תחושת הגודש של שורש ק-ר-ב בפרשתנו מעצימות גם 8 הזכרות של "הקָרֵב" ו-2 הזכרות של "וְקָרְבוּ".

בו בזמן, המנחה בפרשתנו (ב:א) רחוקה ממנחת קין כרחוק מזרח ממערב: "וּנְפֹשׁ כִּי תִקְרִיב קִרְבָּן מִנְחָה לַה' סֹלֶת יְהִי קִרְבָּנוּ וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וַיִּתֵּן עָלֶיהָ לְבִנְהָ". לא זו בלבד שהשורש ק-ר-ב נזכר בפסוק 3 פעמים, אלא שיש בו גם הגדרה יוצאת דופן; שהנפש היא שתקריב, כמו שהבינו חז"ל:

אמר ר' יצחק: מפני מה נשתנית מנחה שנאמר בה "נפש"? אמר הקדוש ברוך הוא: מי דרכו להביא מנחה? - עני! מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני (בבלי מנחות קד ע"ב, ורש"י על הפסוק).

כלומר, המנחה בפרשתנו מוכיחה כי לא עושר המנחה של הבל הכריע את הכף לטובתו, אלא ההתכוונות הנפשית. ואכן, בגלל ההתכוונות הנפשית הנכונה, המנחה הדלה מן הצומח מוגדרת בספר ויקרא פעמיים כ"קודש קדשים": "וְהִנּוֹתֶרְתָּ מִן הַמִּנְחָה לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קִדְשִׁים מְאֹשִׁי ה'" (ב:ג), וביתר הדגשה כאשר הכוהנים מזהירים על קדושתה:

וְהִנּוֹתֶרְתָּ מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֶהֱרֹן וּבָנָיו מִצֹּת תֹּאכַל בְּמִקּוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ. לֹא תֹאפֶה חֲמֵץ חֲלֵקִים נִתְּתִי אֹתָהּ מְאֹשִׁי קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הִוא פְּחֻטָּאֵת וְכֹאשֶׁם. כָּל זָכָר בְּבִנְי אֶהֱרֹן יֹאכְלֶנָּה חֵק עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מְאֹשִׁי ה' כָּל אִשָּׁר יַעַל בָּהֶם יִקְדָּשׁ (ו:ט-יא).

לעומת זאת, גם אם יובא פר שלם לקורבן שלמים, הוא אינו מגיע לדרגת "קודש קדשים", אלא "וְהִבְשֵׁר כָּל טְהוֹר יֹאכַל בְּשָׂר" (ו' ז:ט), בין אם הוא כוהן ובין אם לא. גם מקום האכילה של השלמים הוא "בְּמִקּוֹם טְהוֹר", ולא בחצר אוהל מועד, כפי שגם נאמר לכוהנים: "וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפֶה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹאכְלוּ בְּמִקּוֹם טְהוֹר אֹתָהּ וּבְנִידָה וּבְנִתְיָדָה אֶתְּךָ כִּי חֶקֶד וְחֶק בְּנִידָה נִתְּנוּ מִזְבְּחֵי שְׁלָמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ו' י:ד).

מכאן, שכל הרוצה להתקרב אל ה' באמת, הדלת פתוחה לפניו, שהרי די בעישרון מקמח סולת, שאף אין טורח לבשלו או לאפותו, כדי שמתנת ידו תתעלה לשמי מרום. ולעומת זאת, כאשר מקריבים זבח מפוטם, צריך לזכור את מה שאמר דוד בבואו לכפר על חטאו: "זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נְשִׁבְרָה לֵב נְשִׁבֵר וְנִדְפָה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה" (תה' נא:ט).

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
 כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
 ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.
 f [הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן](#)
 יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

בְּעֶצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ (בר' ג:ז, וכן יח-ט). מסקנתו הייתה שאת האל-הזועם צריך לפייס במנחה מפני האדמה, כדי שלא יוסיף לפגוע במין האנושי.

ז'בח השלמים' בא להשכין שלום ולקרב בין כל הנוגעים בדבר: האל-האדם המקריב והכוהן. אך אף אם הקריב אדם כיאות את אשר נדב, והכוהנים פעלו כהלכה, עדיין עלול הוא לפסול למפרע את הקורבן, אם רק יעלה על דעתו לבטל איסור שניתן מגבוה: לאכול את הקורבן מחוץ למקומו או מחוץ לזמנו. הקורבן יהיה פגום אף אם בפועל לא נעשה כל שינוי. הוראה זו מבליטה את חשיבותה של מחשבת האדם בקיום המצוות.

נראה שלא במקרה שורש א-כ-ל נזכר 4 פעמים בפסוקים שצוטטו. אם תאוות האכילה מביאה את האדם לסטות מצו האל-הוא חוזר על חטאו של אדם הראשון שאכל את מה שנאסר עליו. וכמו אביו הראשון, אדם מעמיד כנגד הציווי האלוהי את רצונו הוא ואת הבנתו מה ראוי לאכול.

גם לחטאו של קין יש רמז לשוני בקורבן השלמים, במילים: "עֹנֶה תִּשָּׂא" (ו' ז:יח) ו"עֹנֶה יִשָּׂא" (ו' יט:ח), כי קין עצמו טבע את המינוח 'נשיאת עוון': "גְּדוֹל עֹנֵי מִנְשָׂא" (בר' ד:ג).

כדי להעמיק במשמעות שורש ק-ר-ב, יש לשים לב שמנחת קין לא נדחתה משום שהביא מן הצומח, כפי שהמונח "מנחה" משמש בספר ויקרא. שהרי גם אצל הבל, הבאת הקורבן מן החי הוגדרה כ"מנחה": "וַיִּשַׁע ה' אֶל הָבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ. וְאֶל קַיִן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה" (בר' ד:ד-ה). ואכן, ההיקריות האחרות של המילה "מנחה" בספר בראשית, שאינן מוגבלות לצומח ולקורבן, תלמדנה אותנו מה היה פגום במעשהו של קין.

חמש פעמים נזכרת המנחה שהביא יעקב לעשו, ומטרתה הייתה למען "אֲכַפְרָה פָּנָיו בְּמִנְחָה הַהֲלַכְתָּ לִפְנֵי וְאַחֲרֵי כֵן אֲרָאָה פָּנָיו אוֹלֵי יִשָּׂא פָּנָיו" (בר' לב:כא). וכפי שאמר לעשו: "אֵל נָא, אִם נָא מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחָתָּ מִנְחָתִי מִיָּדַי כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי פָּנֶיךָ כִּרְאֵת פָּנָי אֲלֵהִים וַתִּרְצֶנִי" (בר' לג:י).

במנחה הזאת אין שום רצון לקרבה,⁶ אלא מטרתה היא מתן שוחד כדי למנוע פגיעה צפויה. זאת גם מטרתה של המנחה שיעקב שולח למצרים, לשליט המתעלל בבניו,⁷ עם תפילה: "וְאֶל-שְׂדֵי יִתְּן לָכֶם רְחֻמִּים לִפְנֵי הָאֵשׁ וְשִׁלַּח לָכֶם אֶת אַחֲיֵיכֶם אַחֵר וְאֶת בְּנֵימִין" (בר' מג:ד). לכן סביר להניח, שמנחת קין לא הייתה רצויה לפני ה', כי היא ניתנה בכוונת שוחד שלילית ולא מתוך רצון להתקרב אל ה'.⁸

5 הפסוקים הנוספים: "וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְּיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשָׂו אַחִיו" (בר' לב:ד); "וְאִמְרַתָּ לְעֵבֶדְךָ לְעֵקֵב מִנְחָה הִוא שְׁלוּחָה לְאֹדְנֵי לְעֵשָׂו" (שם:ט); "וַתַּעֲבֵר הַמִּנְחָה עַל פָּנָיו" (שם:כב).

6 אף שיעקב מקטין במודע את המרחק הפיזי בינו לבין עשו, הוא עושה זאת רק כדי להתרחק שוב לאחר המפגש ביניהם.

7 הוקדשו לה 4 פסוקים: "וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם כֵּן אֶפּוֹא זֹאת עֲשׂוּ קַחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכֻלֵּיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מֵעֵט צָרִי וּמֵעֵט דָּבֶשׁ נִכְאֵת וְלֹט בְּטָנִים וְשִׂקְדִים" (בר' מג:יא); "וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת הַמִּנְחָה הַזֹּאת... וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף" (שם:טו); "וַיִּכְנֶנוּ אֶת הַמִּנְחָה עַד בּוֹא יוֹסֵף בְּצִהְרִים" (שם:כה); "וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר בִּידֵם הַבִּיתָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ לוֹ אַרְצָה" (שם:כו).

8 ייתכן מאוד שקין הגיב במנחה שהביא על העונש שנגזר על אביו, האדם הראשון: "אָרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעֵבֶרְךָ